

NOS

Nr 1 2011 Årgång 33

Medlemsorgan för Föreningen Natur och Samhälle i Norden

Föreningen Natur och Samhälle i Norden (FNSiN)

FNSiN grundades år 1973

Ur föreningens stadgar:

§2 Föreningen skall samla intresserade av natur och samhälle i Norden till allsidiga studier därav. Genom studieverksamhet, föreläsningar, exkursioner och publikationer skall Föreningen sprida kunskap om natur och samhälle med huvudinriktning på Norden. Föreningen är en religiöst och partipolitiskt obunden ideell förening.

§3 Föreningens huvudsakliga intresseområden är Danmark, Finland, Färöarna, Grönland, Island, Norge, Sverige och Åland samt områden med historisk eller annan anknytning till länderna i Norden.

FNSiN samarbetar med Studieförbundet Vuxenskolan och med andra föreningar. FNSiN ingår i Förbundet för Ekoparken. Läs mer på vår hemsida www.fnsin.nu.

Föreningens adress:

c/o Eva Innings
Dalgårdsvägen 55
121 33 Enskededalen
08-774 12 53(b),

Föreningens lokal Baltzar har adress

Baltzar von Platens gata 11

Medlemsavgiften 2011:

Fullbetalande medlem 150 kr
Ny dito efter 1/7 75kr
Familjemedlem 50kr

Plusgiro: 67 01 50- 2

Medlemsavgifter och beställning av skrifter

NOS: Ansvarig utgivare

Anders Schaerström,
Kometvägen 49

183 48 Täby;

08-758 30 03; 070-693 91 28

anders.schaerstrom@telia.com

Material till NOS skickas till:

nos.fnsin@gmail.com
eller till sekreteraren

NOS har ISSN: 0348-7970

NOS utkommer 4 ggr/år.

Manusstopp 1 dec/mars/juni resp. sept.

Internet E-post: info@fnsin.nu

Hemsida: www.fnsin.nu

Blogg: www.fnsin.blogspot.com

FNSiN, styrelse

Ordförande
Bente af Edholm
Fritiofsvägen 4
182 54 Djursholm
08-622 55 25; 070-400 01 99
bente.fnsin@gmail.com

Vice ordförande:
Soili Bisi-Ström
Fatburs Kvarng.14
118 64 Stockholm
08-19 12 52 (b)
070-370 07 75
bisi-strom@bredband.net

Sekreterare

Monica Ajne
Kritvägen 3
141 34 Huddinge
08-711 58 15 (b)
b.m.ajne@telia.com

Kassör:

Eva Innings
Dalgårdsvägen 55
121 33 Enskededalen
08-774 12 53(b), 070-491 67 14;
08- 653 5405
eva.innings@telia.com

Övriga ledamöter

Birgitta Traxel
Vesslevägen 40nb
167 67 Bromma
08-25 03 35 (b)

Camilla Berg
Fredrikslundsvägen14
168 34 Bromma
08-26 25 84

Erik Elvers
Illerstigen 28
170 71 Solna
08-85 84 88(b)
E.elvers@bredband.net

Hans Weimer
Ferievägen 53
168 41 Bromma
08-37 39 52;070-374 07 53

Ulla Ersmark
Spannvägen 14
168 35 Bromma
08-25 12 22 (b)

Unn Hellsten
Lagavägen 13
128 43 Bagarmossen
08-600 26 42 (b)

Webbansvarig:

Monika Kristensson
Sickla Kanalgata 12
120 67 Stockholm
08-641 50 11 (b)

Kontaktperson,
FNSiN Östergötland

Håkan Bley
Sköldvägen 18
61633 Åby
011-63169 (b) 011-191125 (a)

Våra böcker:

	normal	medlem
De goda ogräsen	75	50
Estland	50	30
Gotska Sandön, ny	100	75
Kall ökensand	75	50
Spetsbergen	50	30
Tyresta	20	10
Vi säljer även		
Ekoparken [förf. Lennart		
Utgren (fotograf) &		
Tommy Hammarström,		
Gullers förlag	350	220
	(Porto tillkommer)	

Beställ genom Eva Innings 08-774 12 53;
eva.innings@telia.com.

Omslagsbilder:

Framsidan: Claes Göran Ström

En nos från Skansen

Baksidan: Lars Innings

Interiör från Himmelberga Hembygdsmuseum

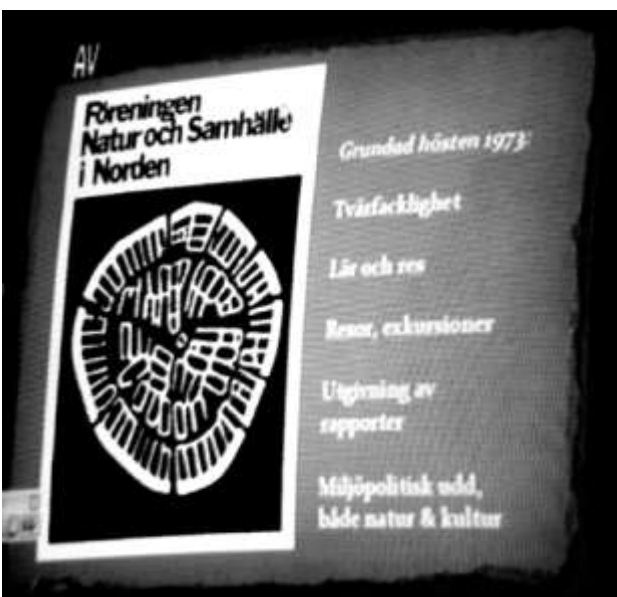
Ordföranden har ordet

Så har det blivit dags att göra en resumé över året som gått. Många jubileer och "tema för året" har det varit, både stora och små. Medlemstidningen NOS hade klarat 30 års utgivning och det firade föreningen vid årets början.

På Skansen firade man i somras "Århundraets spelmannsstämman - 100 år med riksspelmän, Zornmärket 100-år". Många av oss i FNSiN är intresserade av dessa folkliga kulturtraditioner.

Under hösten genomförde vi en "nostalgikväll" tillsammans med föreningens grundare Christer Westerdahl. Grundandet skedde för 37 år sedan, ett mycket udda årtal för jubileum, men det viktiga var återträffen med Christer. Han berättade om många intressanta saker och visade bilder till, precis såsom tidigare i sann föreningsanda. Christer påminde oss om de tidigt utkristalliserade ledorden och målsättningarna i FNSiN. Föreningen Natur och Samhälle i Norden grundad 1973: Tvärfacklighet; Lär och res; Resor, excursioner; Utgivning av rapporter; Miljöpolitisk udd, både natur & kultur.

Föreningens logotyp, bilden av resterna av fornborgen Ismantorp - en speciell borg troligtvis med rituell betydelse, liknar även tvärsnittet av en växtstjälk eller en cell och är därmed en utmärkt symbol för föreningens tvärfackliga inriktning. Christer berättade att föreningen tidigt hade gjort symbolen till sin, t o m innan den såldes som askkopp på ett Historiskt museum.

Christer Westerdahl & Bente af Edholm

Ett tema för år 2010 har varit det internationella "Året för biologisk mångfald" som utlysts av FN. Resultatet har inte varit särskilt optimistiskt, allt fler arter har rödlistats och viktiga överenskommelser har varit svåra att genomföra.

T.ex odlingen av jätteräkor, som förstör de biologiskt viktiga mangroveträskan i Sydostasien. Detta är ett komplext problem. Verksamheten ger försörjningsmöjligheter åt många kvinnor, men det är kortsiktigt, för sjukdomar slår ut odlingarna som kollapsar och blir övergivna och de förstörda mangroveträskan leder till att stora kustområden har ödelagts.

Sedan kommer de smittade räkorna hit som importerad mat och sprider nya svåra sjukdomar i våra vattendrag, bl.a ett virus som tar kål på våra svenska skaldjur. Det är en anledning till att jordbruksverket har förbjudit all form av utsläpp av något slag av dessa räkor i någon som helst form av vattendrag i Sverige! Så tänk på det när ni ser dessa jätteräkor/tigerräkor etc i matbutiken. Köp dem inte! Vi citerar här en fras med miljöpolitisk udd från Naturskyddsföreningen: "Våga vågra jätteräka!"

Bente

som vill önska Er alla ett

GOTT NYTT ÅR!

Ölandsresan (forts.)

Här fortsätter vi att berätta om intryck från den gångna sommarens föreningsresa till Öland. Rapporterna började i förra numret av NOS (4/2010).

Legenäs ekoby

På hemvägen från Blå Jungfrun delade gruppen på sig; den ena hälften åkte till Trollskogen och den andra gjorde ett besök på ett ekologiskt boende som ägs av Stiftelsen Ekologiskt semesterboende i Legenäs. Några lyckostar, i föreningen äger en stuga där. Lite fakta om stugorna: **Man började bygga dem 2003, det finns numera ca 50. De är 10 m² och har en tomt på ca 120 m². Man äger sin stuga och arrenderar marken.** Ekobyen har ett unikt vatten- och avloppssystem och urinseparerade vattentoaletter. I storhuset finns köket och plats för gemensamma aktiviteter, bibliotek, tvättstuga, duschar och toaletter.

Vi tittade runt på området, i storstugan och i toaletterna och kikade även in i en liten stuga. Solen stod ännu högt på himlen, fåglarna donade med sina ungar och myggorna var i farten.

Helena, en av de lyckliga, skrev.

Capellagården

Tisdagen 22 kl 08.30 startade vi i olika bilar till Carl Malmstens Capellagården som ligger 5 km söder om Ölands Skogsby. Just i år är det 50-årsjubileum för Capellagården.

Dagen innan hade vi sett elevernas utställning på Borgholms Slott. Där visades textil och möbelsnickrier i utmärkt kvalitet. På Capellagården vandrade vi runt bland äppelträd och odlingar. Trädgårdsbutiken var öppen och rolig att se. För övrigt var det mesta stängt. Sommarkurserna hade ej börjat och vårterminseleverna hade slutat denna vecka.

Jag tycker att Capellagårdens pedagogik står för en hållbar utveckling: "Hand och ande i en levande samverkan". Utöver en god yrkesutbildning vill skolan vara ett "hem och en plats för värme och samvaro". Detta känns som en motvikt till dagens ekonomisamhälle.

Läs mer om Capellagården, kurser osv på www.capellagarden.se.

Birgitta Traxel

Halltorps hage

Naturreservatet Halltorps hage ligger ca en mil söder om Borgholm, alldeles intill Ekerumsbadet. Halltorp är internationellt känt för sin förekomst av gamla ekar och sällsynta skalbaggar. En spångad stig leder runt de stora ekarna och beståndet av ask, lind, lönn och hassel. Här och var klättrar murgrönan upp längs trädstammarna. Där finns också ett stort område med avenbok. Mitt i reservatet ser man en vacker slätteräng.

Vi följde den spångade leden och letade på murknade trädstammar efter ekbock, ekoxe och andra intressanta insekter. Men utfallet var dåligt. Till slut hittade vi en stendöd ekoxe liggande på en stubbe.

Vi stannade till en stund i solskenet utanför reservatet och fick se en sorts spinnarlarv som hängde i en flera meter lång tråd från en trädkrona. Den svängde fram och tillbaka i vinden och lät sig gärna bli fotograferad ur alla vinklar av oss. Fascinerande!

Eva Pettersson

Borgholms Slott

Eftersom jag aldrig tidigare haft möjlighet att resa till Öland uppskattade jag mycket att få delta i denna resa. Som alltid när man reser i FNSIINs regi gavs det många tillfällen att inhämta mycket kunskap. Sista kvällen skulle var och en nämna en sak, som vi hade tyckt varit det mest intressanta under resans gång. Det var naturligtvis mycket svårt att välja, men jag valde Borgholm slott, som jag nu har valt att berätta lite kortfattat om.

Borgen i Borgholm var ett av rikets viktigaste fästen under medeltiden. Många strider och belägringar har här utkämpats mellan svenskar, danskar och tyskar.

Den ursprungliga delen "kärntornet" med en ringmur runt om uppfördes under 1100-talet, därefter byggdes borgen ut i flera etapper.

Kung Johan III anlätte arkitekten Domenico Pahr för att förvandla den gamla borgen till ett praktfullt renässansslott (1572-1592). Det blev då ett fyrkantigt slott med runda hörntorn.

Under Kalmarkriget (1611-1613), då slottet tidvis var i dansk ägo, förstördes slottet svårt, men vid freden i Knäred 1613 var slottet åter svenskt och Karl X Gustaf, som då var kung anlätte arkitekten Nicodemus Tessin d.ä., som då skulle förvandla slottet till

Foto: Lars Innings

ett barockpalats enligt den senaste moderna arkitekturstilen. Planerna blev endast delvis realiserade. Under Karl XI:s tid fortsatte byggnadsarbetet allt långsammare för att 1709 helt upphöra.

Slottet förföll allt snabbare och 1803 inrättades en klädesfabrik och färgeri i en del av slottet. Några år senare utbröt en våldsamt brand, som förvandlade slottet till en ruin. Vid mitten av 1800-talet höjdes röster för att bevara och underhålla ruinen och statliga medel tillsattes för underhåll.

Idag ägs slottet av Statens Fastighetsverk och används året om för olika aktiviteter.

Kommer ni till Borgholm tycker jag, att ni ska titta på slottet och passa på att anlita slottets kunniga guider.

Monica Kristensson

På Alvaret

Bakom raderna av idylliska små byar, stugor och trädgårdar, breder alvaret ut sig. Över en mil på tvären, där det är som bredast, mil efter mil i nordsydlig riktning. Vi har skymtat det flacka hedlandet från bilarna. Landskapet är översållat av brudbröd med sina vita vippor. Kilometer efter kilometer sträcker sig de så typiska stenmurarna – byggda med de flata stenar som själva Öland erbjuder i överflöd – som avgränsar ägor och betesmarker och som markerar var det egentliga alvaret börjar.

Vi lämnar stora vägen, kör ett litet stycke på en grusväg – och där den slutar börjar det rena alvaret.

- Blåvingar!, ropar någon förtjust, så snart vi öppnar bildörren. Vi klättrar över en stätta och befinner oss i en annan miljö. Stora alvaret står på UNESCOs

världsarvslista. Stora delar av alvaret är naturreservat. **Vi har valt att göra ett ”strandhugg” i den del som kallas Dalby och Bjäre alvar.**

Ordet alvar är besläktat med alv, som kan komma av ett dialektalt tyskt ord, *alben*. **Alven är det skikt som ligger närmast över mineraljorden, dvs. det jordlager som bildas av att själva berggrunden vittrar sönder till finkornigt material – men under matjorden, den jord som bildas av organiskt material från förmultnade växter.** På alvaret finns inte mycket av den senare sorten. Men det är inte enformigt. Just här är berggrunden mest övervuxen – snårig hed med enbuskar och björnbärssnår, bara här och där skymtar de nakna hållarna. En och annan låg höjdsträckning med björkar och tallar. Rosamossen, en våtmark som är dämnd av en höjdrygg. Sprucken kalksten – karstbildningar. (Det finns kalare delar av alvaret.)

Även om det är ödsligt är alvaret ingalunda opåverkat av människor. Inom området finns även kultur lämningar, såsom en domarring. Heden har betats under tusentals år och betningen är väsentlig för att alvaret inte ska växa igen. Enligt Linné tycktes ingen plats i Sverige vara bättre för färbete än alvaret.

Förtjusningen är stor och ljudlig över alla växter vi möter. (Evt. kommer en artlista på FNSiNs hemsida.) Man måste lämna gruppen för att känna hur tyst alvaret är. Tyst, men inte ljudlös. Vi hör göken, koltrasten, gulsparven ...

I Johan Theorins spänningsromaner är alvaret mycket närvarande, vackert, strängt, ödsligt och ibland farligt. Trots blåvingarna, smörblommorna och koltrastarna – när jag står där, inne bland enbuskarna är det inte svårt att föreställa sig hur man kan gå vilse, särskilt om natten eller i fåken. Men nu är det sommar och allt är lugnt.

Anders Schærström

Kalmar slott

Resans sista dag ägnade några av resedeltagarna till ett besök på Kalmar slott.

Det strategiska läget av en skyddad vik i sundet mellan Öland och Småland ledde tidigt till att passerande farkoster stannade till varvid en handelsplats uppstod. Namnet Kalmar betyder troligen *lugn vik*. En sådan plats måste skyddas men för att bekosta detta även beskattas. För detta beskydd men även för att skydda fogden och dennes manskap krävdes en befästning. Den första uppfördes som en kastal dvs. ett torn omgivet av en träpalissad. Den första kända uppfördes i slutet av 1100-talet av kung Knut Eriksson, Erik den heliges son. Kalmar växte snabbt till en för tiden betydande stad vilket i sin tur krävde starkare beskydd och befästningen byggdes ut. Med en starkare kungamakt blev den även kungsgård och användes tidigt vid politiska förhandlingar. Birger Jarl mottog där år 1266 en påvlig delegat samt svenska påvliga och andliga stormän. År 1276 firade Magnus Ladulås sitt bröllop med Hedvig av Holstein i Kalmar.

Under Magnus Ladulås byggdes borgen ut till Sveriges starkaste befästning strategiskt belägen nära den dåvarande danska gränsen.

Den mest omtalade politiska händelsen var då drottning Margareta fick sin systerdotterson Erik av Pommern krönt till kung av Sverige, Norge och Danmark dvs. bildade Kalmarunionen.

Med Gustav Eriksson Vasa och hans söner inleddes en betydande modernisering av borgen till ett modernt renässansslott men även betydande modernisering av befästningen. Då tillkom vallarna och kanon-

tornen i dess hörn.

Med borgens utbyggnad och ökande betydelse har befästningens ursprungliga ändamål, att skydda staden, försvunnit. Staden har i stället blivit ett hinder för en befästning som vill ha öppna ytor runt omkring. Under Kalmarkriget 1611–13 blev staden fullständigt nedbränd och man började planera att flytta staden från slottets omedelbara närhet. Det dröjde dock till en stadsbrand år 1647 då staden flyttades till Kvarnholmen där den fortfarande har sitt centrum.

Efter Skånes och Blekinges erövring mister slottet sin strategiska betydelse. Slottet förfaller. Det används som fängelse och delar byggs om till kronobränneri. Bränneriet var en dålig affär för staten och då Kalmar byggt ett nytt fängelse 1852 hade man dock insett slottets kulturhistoriska värde som ett nästan intakt renässansslott. Restaureringsarbeten påbörjades därför redan på 1850-talet.

Under 1900-talet har det gjorts omfattande restaureringar och undersökningar av slottets byggnadshistoria. I slottet kan man därför se lysande exempel på ett par renässansinredningar samt även några försök till återskapade miljöer.

Vid vårt besök följde vi en guidad tur. Mitt intryck av denna var att den alltför mycket inriktade sig på fängelsetiden och mindre på slottets politiska historia. Tyvärr är restaureringarna så komplett genomförda att man inte kan få någon uppfattning om vad som egentligen var bevarat eller var man skapat något nytt.

Lars Innings

Foto: Eva Pettersson

Foto: Gunnel Wallén

Min första ÖLANDS-resa blir nog inte den sista.

Det bästa med landskapsresorna är, att dom blir av och att dom ger mig nya kunskaper. Mitt intresse för blommor och runskrift var inte lika stort förr, som det är nu.

Dagarna med er, är så intensiva, att Bengt och jag, numera alltid tar ett par dagar för oss själva, i direkt anslutning till resorna, så även i år, med två nätter i Kalmar.

Tågbytet i Alvesta blev förlängt. Det gav mig möjlighet, att se lite av den staden också och att minnas, när jag för nästan 30 år sedan, installerade min dotter på en hästgård där, under två sommarlov.

Vi fick glädjen att hjälpa en ung japanska, första dagen i Sverige, till rätt tåg. Kring henne samlades, förutom Bengt, som nyss varit i Japan, jag själv, tågvärden som förr bott i Japan och en amerikan, som bor där numera och är agent för ”Sake” (japanskt risbrännvin) över hela världen. Snabbt vek flickan från Japan ihop varsitt litet pappersdjup som minne.

Vid turistbyrån tog en sightseeingbåt oss runt under låga broar, mellan några av de nio öar, som utgör Kalmar. Vattennivån var så hög, att båten inte kunde gå under alla broar, ens om vi duckade. Mycket fick vi ändå se, bl.a den karakteristiska Carl Eldh-statyn

”simhopparen”, som står på Stagneliuskolans gård och som skolans elever, brukar klä ut i olika kostymeringar. Många soldyrkare fanns på Kalmarbornas populära badplats ”Kattrumpan”. Ett gammalt tvätt-hus vid stranden, används än i dag till mattvätt.

Av de många museerna, valde vi att besöka Länsmuseumet. Där finns tre permanenta utställningar: Kalmarflickan Jenny Nyströms liv och konst, Kronan, Sveriges största krigsfartyg på 1600-talet och Kalmar FFs långa och framgångsrika fotbollshistoria. Ni andra slöt upp vid Domkyrkan och den planlagda resan kunde börja.

En igelkott välkomnade mig till Öland och till havs blev jag poetisk.

På saltstänkta vågor vi färdas
På klipporna fötterna härdas
Solen är stor och himlen blå
Vad kan man mera sig önska då
Kanske att vattnet är tillräckligt varmt för att bada
Eller att bara med fötterna vada.
Stenarna såg ut att njuta av att slipas mot varandra
och en av dem tyckte tänka.

Du ligger där borta bland andra i sanden
Jag når dig inte, på denna stranden
När vågorna kommer, så vet man dock ej
Jag kastar mig ut och hoppas nå dig
Du älskade sandsten, jag är stenkär i dig!

Elisabeth Römert

Recensioner

Oordning

Torghandel i Stockholm 1540 – 1918

Av Christina Nordin
Sekel Bokförlag 2009.

Torghandeln har efter tillbakagången på 1950- och 1960-talen utvecklats till en populär företeelse i Stockholm. Torghandeln skapar liv och rörelse, färgprakten hos varorna bidrar på ett aktivt sätt till att försköna många torg och öppna platser i staden som utan torghandel skulle upplevas som trista och grå.

Christina Nordin har med sin bok Oordning utfört en pionjärgärning där mig veterligt ingen före henne försökt skriva torghandelns historia i Stockholm. Hon är kulturgeograf, fil.dr. och specialist på västeuropeisk torghandel. Hennes doktorsavhandling kom ut 1983 och behandlade torghandeln i Parisregionen.

Den titel som valts för boken: Oordning, ger ett negativt intryck som dock mildras av underrubriken som exakt preciserar vad den handlar om. Att torghandel skapar oordning är kanske naturligt med tanke på hur torghandeln sker, med provisoriska anordningar, kraftiga säsongsväxlingar och snabbt växlande företagare. Att komma till rätta med ordningsproblemen det är ett ständigt dilemma som man kunde

läsa om i Dagens Nyheter i augusti 2010, nu gäller det skattefrågan; ”Skatteverket har specialgranskat marknadshandlarna – nu riskerar många att sköns-taxeras”.

Nordin har valt två teman för boken, dels torghandeln och dess utveckling till saluhallar och till partihandel; dels återförsäljarna på torg och gator, främst de s k månglerskorna. Framställningen sker uppdelad på fem olika perioder nämligen Vasatiden, stormaktstiden, åren 1760 – 1820, åren 1860 till 1898 och från 1898 till första världskriget.

Det som lättar upp skildringen är det generösa bildmaterialet som innehåller cirka 200 träsnitt, teckningar, akvareller, etsningar och kartor. De senare år man mycket tacksam för när man skall försöka överblicka var torgen har funnits under olika tidsperioder. En annan positiv sak i det sammanhanget är de generösa bildtexterna som kommer väl till pass om man snabbt vill få reda på vissa fakta utan att behöva läsa hela den löpande texten i ett kapitel.

Oordning lär inte bli någon kioskvältare, vilket Nordin naturligtvis inte förväntat sig. Däremot kommer innehållet att stå sig som ett referensverk och som en plattform för vidare forskning om torghandel och saluhallar.

Rune Tilstam

F.d. VD för Årsta Partihall-Service AB och författare till två böcker om partihallarna i Stockholm, de förutvarande inom Klarahallsområdet och de nuvarande ute i Årsta partihandelsområde.

Julens visor

utgiven av Knut Brodin

Samfundet för visforskning och Svenskt visarkiv har i dagarna presenterat en nyutgåva av musikern, pedagogen, visforskaren mm Knut Brodins samling Julens visor.

Boken som kom ut 1936 har länge varit mycket svår att få tag på och detta är en faksimilutgåva med inledning av Ingrid Åkesson. (Knut Brodin levde 1898-1986).

I Julens visor finns samlingar av Lussevisor och Luciasånger, Staffansvisor, Stjärngossevisor, Trettondagsvisor, Jultiggarvisor och Bordsvisor, Lekar samt Psalmmelodier.

Man får en intressant inblick i vad en traditionell julvisa kan vara. Många visor och danslekar har sina rötter i den folkliga musiken, men begreppet tradition har som bekant suddiga gränser och många sånger är översättningar som tagits in i svenskt lucia- och julfirande.

Men den här samlingen innehåller visor till jultiden som sällan finns med i de vanligare vis- och sångböckerna. En intressant del i boken är därför Brodins kommentarer till visornas historia, samlade i en egen avdelning. Brodins intresse för folkliga visor sammanföll i tiden med ett intresse i det svenska samhället för att dokumentera och utforska visor och folkmusik. Vilket även bidrog till Svenskt visarkivs tillkomst.

Så här uttrycker sig Brodin om Staffansvisorna:

”Visorna om Staffan äro många vilket icke är så märkvärdigt, när det bakom denna gestalt döljer sig urnordiska riter och sedvänjor. Där Staffan, som en manlig motsvarighet till Lucia, stiger fram på gården, platsen för dagens id och strävan, med ämbar och öskar på väg till brunnen, livets källa, för att hämta drycken som ger kraft, styrka och manligt sinne, är det vår nordiske ljusgestalt Balder, som träder fram för våra ögon. Någon kristen gestalt har Staffan aldrig blivit, därtill var hans legendariske namne alltför obetydlig, likasåväl som julen endast till skenet blivit en kristen högtid. Det finns icke något land, som äger någon som helst motsvarighet till våra Staffansvisor.”

En variant av den kända visan *Staffan var en stalledräng* har t.ex några verser med dessa rader;

"Kuse och kaka
låt oss få smaka"

"Låt oss mera dricka få
innan harpan börjar gå"

"Gamla gumman, matt och tung
börjar åter bliva ung"

"Själva gubben krafter får
se'n han druckit sig en tår"

"Unga bonden nöjd och glad
dansar polskor tre i rad"

" Uppå julen broder Knut,
håll dig väl folan min,
som på visan gör ett slut.
Hjälp gud och sankte Staffan.
Solen lyser inte än, inte än,
men stjärnorna på himmelen
de blänka."

Ett modernt tillägg till bokutgåvan idag, är den CD-skiva **som hör till!**

Man får höra 18 visor sjungas av de 93 (med noter) som finns med i boken.

CD-produktion: Institutionen för folkmusik vid Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, med Susanne Rosenberg som producent.

Julbockshuvud från Dalarna. Foto: Bente af Edholm
Julbocken kom förr dagen efter juldagen, förde oväsen och ställde till med rackartyg, lugnade inte ner sig förrän han fick mat och snaps. Traditionen förändrades och julbocken blev senare den som delade ut julklapparna tills jultomten övertog den rollen.

Det här är väl ett exempel på positiv livssyn. Dansa och vara glad, och hålla ut under den mörka årstiden. Snart blir det Knutdagen och då sopas julen ut - Och det kan vi göra i Gimo den 13 januari 2011, då det är karneval och "Knutmasso". (Se programpunkten)

Text och bild: Bente af Edholm

Recension – debatt

*Gunnar Wetterberg
Foto: Bente af Edholm*

En ny Kalmarunion?

Gunnar Wetterberg; Förbundsstaten Norden;
TemaNord 2010:582; Föreningen Nordens årsbok 2011.

För drygt ett år sedan väckte Gunnar Wetterberg (GW) uppmärksamhet genom sitt debattinlägg om att Norden borde förenas i en regelrätt förbundsstat. Även om alla ledande politiker, som uttalade sig, var mycket skeptiska eller avvisande, fick idén så mycket gehör att GW fick Nordiska rådets uppdrag att utveckla tanken i bokform. Boken blev klar till Nordiska rådets session i höstas och den är dessutom Föreningen Nordens årsbok.

Han är förvisso inte först med tanken. Som den historiker han är gör GW en historisk översikt. Man behöver inte gå tillbaka till medeltidens diskutabla Kalmarunion. Det fredliga samarbetet har pågått i ett par hundra år. Vi lever redan i ett "nordiskt kvasiförbund" säger GW.

Det är lätt att instämma i visionen. Men man kan, och man måste, diskutera detaljerna, förutsättningarna och vägen dit. Det nordiska samarbetet är redan omfattande, men det har kommit i skuggan av EU. Och

spåren förskräcker. De tidigare, riktigt stora, planerna på samarbete havererade: den nordiska försvarsunionen, Nordek och den gemensamma TV-satelliten.

De rationella argumenten är goda och GW argumenterar i stort övertygande. Landet (= förbundsstaten) Norden skulle bli en betydligt tyngre aktör inom exempelvis EU, FN och G20 (eller vad det i framtiden kan komma att heta) än dagens småstater. Skillnaderna i näringsstruktur mellan länderna är i själva verket en styrka. Förbundsstaten Norden skulle – får man förmoda – sträcka sig från Finska viken till Baffin Bay och alltså ha ett mäktigt stort ansvar i utrikes- och säkerhetspolitiskt perspektiv. Internt finns mycket att vinna på att förenkla regelsystem så att det skulle bli ännu lättare att flytta och arbeta.

Förr eller senare dyker vissa frågor upp: Vilken stad skulle bli huvudstad? Vem ska vara statsöverhuvud? Trots de stora symbolvärdena är nog sådana frågor detaljer, som går att lösa, om det bara finns en verklig vilja till att gå samman för att uppnå fördelarna. Däremot finns det andra praktiska och konstitutionella frågor att lösa. Hur åstadkommer man en folklig legitimitet för unionstanken? När man ser deltagandet i EU-valen kan man undra hur intresserade väljarna skulle vara av att rösta till ytterligare ett folkvalt parlament. Vad skulle allmänheten tycka om ett gemensamt nordiskt försvar? Nåväl, den utvecklingen har faktiskt smugit på under flera år. Och för något år sedan lanserade Thorvald Stoltenberg en vision för ett närmare nordiskt försvars- och utrikespolitiskt samarbete¹.

Det finns konkurrerande krafter och lojaliteter. Island är på väg in i EU, men rimligen måste även Norge komma med för att Norden ska kunna bilda en förbundsstat – inom EU. Det kan inte vara så att en del av förbundsstaten står utanför. Men idag ligger ju Färöarna och Grönland utanför EU, trots att Danmark är innanför. Grönländarna har kulturella och språkliga band med Kanadas inuiter och intressegemenskap med andra folk i ”fjärde världen”.

Vad behövs för att de nordiska länderna ska ta steget? Måste det inträffa någon större katastrof i omvärlden (såsom valutasammanbrott eller att EU kollapsar)? Nej, om EU fortsätter att växa – inte bara med Island utan också med Balkanländerna och Turkiet, blir det då inte nödvändigt att låta varje land integreras i anpassad takt? I det perspektivet vore det nog naturligt att låta Norden arbeta med sin integration. För 20 år sedan talade man om ”Europa à la carte” – att inte alla länder behövde vara med på allt. Alla är inte med i eurozonen, alla är inte med i Schengen. Jag får intrycket att GW vill att processen ska börja från toppen. Men hur skulle det vara att börja integrationen på det lokala och regionala planet? För 40 år sedan lanserade Peter Broberg och Kaj Spangenberg-Schmidt en variant på temat ett

Gunnar Wetterberg och Anders Schærström
Foto: Bente af Edholm

enat Norden². De utgick då från att det finns praktiska skäl till att bilda administrativa regioner på tvärs av statsgränserna (t.ex. Skåne + Själland; Nordkalotten; Tröndelag + Jämtland). Inte minst sedan Öresundsbron blev verklighet har ju det regionala samarbetet kring Öresund ökat.

När jag skriver detta har nyheten just nått världen att Nato och Ryssland har tagit ett stort steg för att närma sig varandra. Även om det nu sker på grund av en gemensam fiende har man kunnat se utvecklingen ända sedan Gorbatsjovs perestrojka. Större, oanade, förändringar har skett förr. Hur många trodde 1988 att Berlinmuren skulle falla ett år senare, att Tyskland skulle återförenas och Sovjetunionen sönderfalla i sina beståndsdelar bara 2 – 3 år senare? Trots att historien har lärt oss att världen inte alltid har sett ut som den gör idag har många svårt att föreställa sig en radikalt annorlunda världsordning i framtiden. Det är en psykologisk blockering, som ibland har kallats ”nuets tyranni”.

Det är klokt av GW att inte nöja sig med en vision om ett idealtillstånd utan att även föreslå hur man ska börja röra sig i den riktningen (dvs. med en förstudie, som följs av förhandlingar). Det kan ta 20 år att nå målet, menar GW. Men för att rörelsen ska börja måste tanken hållas levande och det måste många bidra till: politiker, medier, organisationer av olika slag (små eller relativt små kulturföreningar, större fackliga organisationer och andra intresseorganisationer), ja även allmänheten. När Föreningen Norden i augusti 2011 håller huvudstadsmöte i Helsingfors står Gunnar Wetterbergs initiativ på programmet. Sista ordet är förvisso inte sagt i den här debatten. Läs själv, begrunda och diskutera.

Anders Schærström

1. Stoltenberg, T. Nordisk samarbeid om utenriks- og sikkerhetspolitikk. Forslag overlevert de nordiske utenriksministere på ekstraordinært nordisk utenriksministermøte, Oslo 9 februar 2009

2. Broberg, P. & Spangenberg-Schmidt, K. *Scantopia*, Carlssons, 1970.

Hur gick det?

Havtornsplockning 25 september

En havsörn kommer sakta seglande över oss och jag önskar att kikaren inte hade legat kvar hemma. Vi står på en strand i Grisslehamn och plockar havtornsbär. Bären är inte helt villiga att lämna grenarna och vi använder olika metoder för att få ner dem i våra burkar. Någon använder sekator och jag ser många olika sorters saxar. Jag är med här för första gången och använder en liten miniatyrull sax, inhandlad på Öland i somras efter tips av en van plockare.

Efter en dryg timmes koncentrerat plockande tar vi lunchpaus och det blir tid för lite mer prat. Vi är elva stycken, varav tre kommer från STF, och jag får veta att det är ungefär tjugonde gången som FNSiN är här. Jag tar mig nu också tid att titta närmare på stranden och havet utanför. Där är fåglar i havet och fåglar i luften och jag tänker igen på kikaren.

Min högertumme är nu öm och jag plockar vidare omväxlande med ullsaxen och direkt med fingrarna. Buskarnas tornar sticker fingrarna. Framåt eftermiddagen börjar det hastigt blåsa upp och en iskall vind kommer rakt in mot buskarna som böljar fram och tillbaka. Vi kommer överens om att starta hemfärden lite tidigare än planerat. Erik vill bara först ta ett dopp till. Han får inte sällskap.

Fem deciliter gyllengula bär ligger nu i min frys i väntan på att smaksätta goda efterrätter.

Gunnel Wallén

Vandring runt Edsviken

2 * Anders samt en Erik gjorde en tur runt Edsviken en vacker oktoberdag. Vi började med att i Bergshamra studera en ek och en tall som befann sig i en kärleksfull kram. Vi fortsatte sedan mot Ulriksdal där Erik undersökte hålen i hans favoritekar, som var tomma. Ugglorna hade tydligen flyttat. Därefter så fortsatte vi längs Edsvikens västra strand där en häger siktades. Vi kunde se hur klorofyllen började lämna bladen så att dessa ändrat färg. Varför vissa blev gula och andra blev röda kunde vi dock inte reda ut. Längst in i Edsviken vart det sedan dax för lite fågelskådning av de svanar och änder som befann sig där. Kvarnen var stängd så de som planerat att köpa mjöl blev lite besvikna. Det goda humöret återvände dock lite senare när vi intog lunch på en vacker plats med en fantastisk utsikt över Edsviken. Här fanns det flera små stugor som var igenbommade och övergivna. Vem som ägde dessa och varför de övergivits var något vi diskuterade utan att kom-

ma fram till någon slutsats. Slutet av vår ca 20 km långa vandring närmade sig när vi kom fram till Danderyd. Här kunde vi studera den nya villabyggstilen där man använde sig av mycket glas. Vid Danderyds sjukhus avslutades vår vandring.

Anders Tunevi

Rättvisa i Grönland

Karen Moestrup, den danska juristen som tillbragt en del av sin uppväxt i Stockholm, berättade med både engagemang och sakkunskap om sina tre år i det grönländska rättsväsendet, som alltså är en del av det danska. Hon berättade om ärenden som blivit liggande för att ingen öppnat posten på mycket länge, om rättsuppfattningar och brottsvärderingar som avviker från vad vi anser självklart, om språkproblem och om hur svårt det är att finna någon opartisk person i små bygder, där alla är släkt eller känner varandra. Hon berättade om ett samhälle med många vapen, mycket missbruk och många våldsbrott i förhållande till befolkningen.

Men Karen tror på en framtid för det Grönland som efter hand moderniseras, vilket ett fungerande rättsväsen är ett uttryck för. Och moderniseringen kräver utbildning – förr var grönländare som utbildat sig utomlands inte benägna att återvända. Nu ser det ut som om allt fler kommer tillbaka.

32 intresserade åhörare från FNSiN, Föreningen Norden och Föreningen Sverige-Grönland lyssnade uppmärksamt och ville veta mer.

Anders Schaerström

Karen Moestrup

Foto: Bente af Edholm

Kulturvandring i Bromma

Det lätta men ihållande regnet hade inte avskräckt åtta personer från att komma till Gunnel Walléns vandring genom natur och samhälle i Bromma, och vi blev inte besvikna! Efter inledande besök vid holländar-kvarnen i Ulvsunda fortsatte vi till en trolsk glänta i skogen i Riksby där det finns en ristning av två figurer på en vacker bergssida. Sannolikt föreställer de Oden och Thor, även om Oden hade visst släkttyp med Pippi Långstrump. Ristningens ålder är omstridd, men sannolikt är den gjord på 1600-talet eller senare. En liten bit därifrån, vid Nora, besåg vi två runtexter inhuggna på en annan håll. Via Åkeshovs slott, med arboretum och hundstall, fortsatte vi ut i Judarnereservatet med dess intressanta istidspräglade natur och gick en båge runt sjön. Vandringen gick därefter genom Södra Ängbys K-märkta funkishusområde fram till Islandstorget där man för bara några år sedan upptäckte att en sten nära tunnelbanestationen har mängder av skålgropar. Kort sagt en innehållsrik och mycket givande förmiddag, och vi ser fram mot fortsättningen!

*Erik Elvers
(text och foto, nedan)*

Program

SKIDÅKNING I VINTER

Någon gång under vintern ...

Efter åtskilliga år av barmark eller sporadisk snö fick vi förra året en fantastisk skidvinter och några av oss var flera gånger ute i spåren tillsammans, främst i Nackareservatet. Tidigare har vi ibland åkt i Täbyskogarna och i Tyresta. Det har blivit härliga upplevelser i frisk luft och skön natur. Eftersom det är svårt att flera veckor i förväg vara säkra på om det över huvud taget kommer att finnas tillräckligt med snö att åka på sätter vi inte ut ett särskilt datum i programmet. Huvudspåret är i alla fall att vi åker när tillfälle ges på lördagar och söndagar och tar vara på den ljusa delen av dagen ute i skidspåren – vi tar förstas med något att äta och dricka ute i snön. Eventuellt tar

vi något mer ”after ski” – det bestämmer vi efter omständigheterna. Hör av dig till någon av oss om du känner dig lockad, så försöker vi samordna oss när föret är gott.

Anders Schærström tfn 08-758 30 03 (b),
anders.schaerstrom@telia.com

Sara Mariasdotter, 08-742 66 43 (b),
hibiskus47@hotmail.com

Unn Hellsten, 08-6002642 (b) unn.hellsten@kb.se
(a), unn.hellsten@telia.com (b)

KALATTUUT

Den grönländska dansen Kalattuut, en variant av Polka, är det många som minns från våra Grönlandsresor på 70-talet. En hel del av oss skulle tycka att det vore jätteroligt att få lära sig den dansen igen.

Vi kommer ihåg hur mycket skratt och glädje som strömmade ur församlingshusen längs Grönlands sydvästkust när det var ”dansemik”, och alla grönländare på bygden kom dit. Det spelades musik och det dansades i väldig fart och det skrattades mycket, vare sig man orkade snurra iväg på dansgolvet eller satt på bänkarna längs väggarna och med förtjusning tittade på.

Detta vill vi återuppleva, så tillsammans med föreningen Sverige-Grönland planerar vi att till våren bjuda in några danskunniga grönländare boende i Köpenhamn. I form av workshops kunde vi tillbringa någon eller några dagar tillsammans för att återskapa denna dans- och musikglädje, samt möjligheten att få uppleva närkontakt med den grönländska kulturen.

Vi vill gärna ha en preliminär intresseanmälan, så vi kan ana ungefär hur stor lokal vi kan behöva, och för att ge mera information längre fram. Så skicka ett e-måle till någon av oss:

Bente af Edholm i FNSiN: bente.fnsin@gmail.com

Sylvia Hild i föreningen Sverige-Grönland:

sylvia.hild@comhem.se

KNUTMASSO - Karneval i Gimo

Den 13e januari är det karneval i bruksorten Gimo i Uppland.

Knut markerar slutet på julen och man brukar kasta ut granen, men det har också blivit vanligt att ordna maskerad på Knutdagen. Det finns en hel del masktraditioner som inte längre utövas, men användningen av masker kan i Sverige spåras tillbaka till bronsåldern. Hällristningar visar figurer som bär djurhorn, fågelmasker och fågeldräkter. Från vikingatiden finner man exempel på dansande figurer med horn, och källor från 1600-talet omnämner ett sk julbocksspel.

Knutgubbar var förr i tiden utklädda människor eller dockor. När julen skulle sopas ut så klädde folk ut

sig och gick runt i byarna för att festa, dricka, äta och få överblivet julgodis.

Detta slags festande försiggår varje år i Gimo i form av en stor karneval som hela samhället är engagerat i. Karnevalen under Knutmasso är en i högsta grad levande tradition. Den har utvecklats ur gamla europeiska karnevalsseder. Under 1600-talet fann vallo ner vägen till Sverige och bl.a. till bruket i Gimo, som kom igång just vid denna tid.

Detta karnevalsfirande vill naturligtvis vi i FNSiN inte missa ett år till, så vi ser fram emot en resa till Gimo den 13 januari 2011.

I Gimo finns även ett maskmuseum som vi gärna vill besöka.

Kontaktperson: Bente Edholm:

bente.fnsin@gmail.com

Förutom FNSiN och "Fria Veteranerna" så har även STF planer på att åka till Gimo - dessutom brukar det komma flera tusen besökare till Gimo denna dag/ kväll.

Ett tips: Se bilder och info om Knutmasso i Gimo på: www.knutmasso.se

SAMERNA

måndag den 17 jan 2011 kl. 18.00, Cafe Baltzar

Denna kväll får vi besök av tre experter på samiskt liv och samernas kulturhistoria.

Vi får tillfälle att ta del av samernas kulturhistoria, traditioner, värderingar, kampen mot storsamhället, turistevenemang, framtidstro och eventuella förändringar efter den förestående grundlagsändringen som berör minoriteter i Sverige.

Louise Bäckman, professor emerita i religionshistoria, som forskat särskilt om samisk religion, är själv same och uppvuxen i det sydsamiska traditionsområdet.

Maths Bertell, fil dr i religionshistoria, undervisar bl a i samisk religion vid Stockholms universitet.

Anna Westman, doktorand vid Stockholms universitet och intendent vid Åjtte - samemuseum och samiskt forskningscenter i Jokkmokk, är engagerad bl a i att arrangera Jokkmokks Marknad, samt forskar om maten och dess symbolik i samisk tradition t ex i björnriter.

Läs mer om Jokkmokks marknad på:

www.jokkmokksmarknad.se

LANDSKAPSRESA 2011?

Thorsdag 3 febr kl 18.00, Cafe Baltzar

Vi har vid det här laget genomfört en ganska lång rad landskapsresor, senast till Öland i somras. Några andra landskap har varit på tal, t ex Blekinge, Östergötland och Närke. De som är intresserade av resa,

som troligen i så fall genomförs ca 21-26 aug, träffas och diskuterar resmål och studiecirkel. Meddela gärna i förväg om du tänker komma och om det är något av de nämnda landskapen (eller något annat!) du är mest intresserad av till Erik Elvers, e-måle [e.elvers \[a\] bredband.net](mailto:e.elvers[a]bredband.net) eller tfn 08-858488 (b).

POLARUTSTÄLLNINGEN

Onsdag 23 febr. kl. 18.00

Guidat besök på polarutställningen på Naturhistoriska Riksmuseet. Den guideade gruppen får vara max **25 personer. Först till kvarn...**

Anmälan till camilla_berg@spray.se eller

tel. 08-26 25 84 senast den 21 febr.

Inträde 80 kr, för pensionär 60 kr.

Passa på att titta på det övriga i museet före guidningen efteråt är museet stängt.

Utställning om polartrakterna som visar Arktis och Antarktis säregna miljöer. Den vidsträckta packisens och tundrans landskap visas men sina djur och växter liksom de oändliga oceanerna.

GUNNAR BRUSEWITZ - UTSTÄLLNING

onsdag 9 mars kl 17.30

På Naturhistoriska Riksmuseet pågår en utställning av teckningar och akvareller av Gunnar Brusewitz under vintern / våren. Han var en folkkär konstnär och författare med ett unikt intresse för samspelet mellan natur, människa och kulturhistoria. Vi besöker utställningen, samling i biljetthallen kl 17.25 (museiinträde 80 kr; blir vi tillräckligt många som inte har annan form av rabatt möjligen gruppris). Museet öppet till kl 19. Anmälan behövs ej men får gärna göras till Erik Elvers, tfn (b) 08-858488, e-måle [e.elvers \[a\] bredband.net](mailto:e.elvers[a]bredband.net).

VÅRMÖTE

Torsdag den 24 mars, klockan 18.15

Lokal: Baltzar, Baltzar von Platens gata 11., Sthlm

Medlemmarna i Föreningen Natur och Samhälle i Norden kallas härmed till ordinarie medlemsmöte (vårmöte) på ovan angivna tid och plats.

Dagordning

1. Val av mötesordförande, mötessekreterare och två justerare
2. Fastställande av röstlängd
3. Mötets behöriga utlysande
4. Fastställande av dagordningen
5. Protokoll från höstmötet den 25 november 2010

6. Verksamhetsberättelse för 2010
7. Resultat- och balansräkning för 2010
8. Revisionsberättelse för 2010
9. Fastställande av balansräkning
10. Fråga om ansvarsfrihet för 2010 års styrelse
11. Motioner (skall vara styrelsen tillhanda senast en månad före vårmötet)
12. Fyllnadsval till funktionärsposter
13. Information om samarbete med andra föreningar m m
14. Övriga frågor

”VINTERVATTEN”

Efter årsmötesförhandlingarna (ca kl 19.00)

Vilka drivkrafter är det som får vissa att lämna den ombonade stugvärmen för att utsätta sig för en bisiter men storartad vintermiljö? Vi får höra om och se bilder från de världsunika svenska vinterisarna, en skridskobana som vintern bygger i vatten. Mårten Ajne berättar till Henrik Tryggs bilder.

POSTRODDEN ÖVER ÅLANDS HAV

måndag den 28 mars kl. 18.00, Café Baltzar

Kvällens gäst Gunnar Nordlinder, tidigare chefen för Postmuseum i Stockholm, kommer att berätta om den strapatsrika postgången över Ålandshav från 1600-talet och framåt.

Redan 1620 förekom utrikes postförbindelse, men 1636 grundades den svenska posten och 1638 den finska posten vilket på den tiden egentligen var samma rike och därför benämndes österlandet.

Den gamla sträckan för postgången följde en vikingatida farled från Danmark över Ålandshav och Finska viken till Reval (nuvarande Tallin).

Postkontoret i Ekerö på Åland grundades av tsar Alexander I, ett hus där det nu finns ett Post- och Rotemuseum. Innan militären tog över posthanteringen på 1800-talet så var postgången organiserad av bönder indelade i rotar.

Hur riskabelt kunde det inte vara under vintern, när båtarna skulle släpas över stora isflak och däremellan med och utan hjälpsegel ros över mörka hav, för roddarna visste vad som gällde: **"Posten måste fram!"**.

Mycket mer om detta ska vi få höra, och har vi tur får vi även höra visor från äldre tider sjungas och framföras på munspel av Gunnar Nordlinder. .

HELGÖ

den mytomspunna ön i Mälaren

Lördagen den 16:e april vid 11-tiden planerar vi en guidad visning av Linda Wählander bland Helgös fornminnen. Helgö ligger endast cirka 20 kilometer från Bromma, varifrån man lätt med buss tar sig till ön som har landförbindelse med Ekerö. Eva Innings

NATUR och KULTUR I BROMMA

Söndagen den 1 maj kl 10.00

Vi utgår från Åkeshovs T-banestation och vandrar därifrån till Kyrksjön, där vi förhoppningsvis bl.a. får se svarthakedopping. Därefter går vi vidare till Bromma kyrka, som är byggd på 1100-talet och är en av Mälardalens tre rundkyrkor. Vid Ångby slott finns Fatburen, som lär vara Stockholms äldsta träbyggnad och vid Runstensvägen i Norra Ångby tittar vi på en runsten.

Turen går vidare förbi Räcksta träsk, som vanligtvis också bjuder på rikt fågelliv. Därifrån tar vi oss till Mälarens strand, passerar en lokal med pestskräp och vilar en stund i resterna av snuskungens punchveranda. På väg tillbaka till tunnelbanan går vi också förbi Ljunglöfska slottet, snuskungens sommarbostad.

Till sist beser vi den K-märkta tunnelbanestationen i Blackeberg.

Medtag matsäck och gärna kikare.

Vi träffas i biljetthallen i Åkeshovs T-banestation.

Vill du veta mer, kontakta Gunnel Wallén
gunnel.wallén@comhem.se
eller 08-87 81 47.

GOTSKA SANDÖN, 3-6 juni

Vår- eller försommarresan till Gotska Sandön är nog FNSIn klassiker framför andra.

I år infaller Kristi Himmelfärdsdag på torsdagen den 2 juni och nationaldagen följande måndag. Båten går emellertid på onsdagar och fredagar – alltså inte på torsdagen = helgdagen. Därför har vi bokplatser på Gotska Sandön fredag 3 – måndag 6 juni. Utresa från Nynäshamn på fredag morgon, hemresa på måndag kväll. Den som så vill kan emellertid förlänga vistelsen på den sköna ön genom att åka redan på onsdagen.

Gotska Sandön behöver knappast någon presentation för föreningsmedlemmar vid det här laget –men nya medresenärer är alltid lika välkomna. Långa stränder, tallskog, behagliga stigar, orkidéer, spännande skrönor och dramatisk historia. Vi gör gemensamma vandringar för deltagare som vill gå tillsammans. Eftersom det blir en relativt sen resa denna vår finns det god chans för rödssysla.

All mat och dryck (utom vatten) måste medföras. Inkvartering i eget tält, hyrtält med sängar, trebäddsrum eller fyrabäddsrum.

Kostnad per person för resa och övernattning vid fyllt rum / hyrtält. Om t ex 2 personer delar på ett 3-bäddsrum blir kostnaden högre eftersom vi betalar för hela rummet, kontakta Erik Elvers för prisuppgift i så fall.

	5 nätter	3 nätter
2-bäddsrum	2530	1980

3-bäddrum	2400	1900
hyrtält	1860	1570
eget tält	1470	1330

Vi har som sagt bokat platser med utresa fredag. Den som hellre vill åka på onsdagen bör höra av sig till Erik Elvers ju förr dess bättre eftersom det finns risk för att platserna den dagen tar slut.

Inför resan ordnar vi ett förmöte, där vi går igenom alla praktiska detaljer.

Antalet platser är begränsat, så dröj inte för länge med att anmäla dig, om du är intresserad.

Anmälningar mottages av Erik Elvers (e.elvers[a]bredband.net.; 08-85 84 88). Frågor besvaras också av Erik samt av Anders Schaerström, (anders.schaerstrom[a]telia.com; 08-758 30 03)

I nästa NOS

VÅRKVÄLLSVANDRING I SLOTTSPARKEN

Fredag 6 maj kl 18.30

SKÖN SÖNDAG I SANDEMAR

Söndag den 22 maj

Mer information i nästa NOS

NOS tipsar

Upplands flora

Under en följd av år har olika landsfloror kommit ut. Boken *Upplands flora, den första sedan 1929*, som nu finns i tryck är resultatet av det ideella inventeringsarbete som mer än 200 personer utfört under 15 års tid. Den presenterar förekomst och utbredning av alla vilda växter som påträffats i Uppland, totalt 2 800 arter. **Utbredningen för 1100 arter visas i kartor**, för sällsynta växter anges exakta växtlokaler. Biolog Sture Nordmark från Botaniska föreningen, kommer att berätta hur "Upplands Flora" kom till den 4 febr. **2011 kl. 19.00 i Ekebyhovs Slott på Ekerö (arrangör Naturskyddsföreningen Mälardalen; täta bussförbindelser från Brommaplan)**. Vid mötet kan den inskaffas till rabatterat pris, ca 320 kr. Kom och lyssna till denna intressanta man i den vackra 1600-talsherrgården.

www.naturskyddsforeningen.se/malardalen
gnm. Elisabet Römert FNSIN tel: 08-56020704, 08-7333883

I takt och otakt

Föreningen Norden, Stockholmsavdelningen
Torsdag den 10 februari klockan 18.00
ABF-huset, Sveavägen, Stockholm

Att kalla Norge och Sverige för broderländer är nog inte bara en schablon. Förhållandet mellan oss präglas av närhet och vänskap men även av sådan konkurrens och det gnabb som kan förekomma syskon emellan. Längre tycks broderlandets invånare ha haft såväl starkare intresse för som djupare kunskaper om Sverige än vice versa. På senare år har förhållandet kanske blivit mera jämlikt. Den ekonomiska utvecklingen har visat att även Norge kan – och den norska arbetsmarknaden har dragit till sig många svenskar. **Arne Ruth har tillsammans med Björn Lindahl skrivit boken *I takt och otakt* om brödrafolkens relationer.** Ikväll berättar han from boken och varför den kom till. Entré: 50 kr.

RESA TILL RAVENNA

Christer Westerdahl, föreningens grundare, är på gång igen som ciceron, men denna gång söderut med buss genom Centraleuropa. Målet är folkvandringstidens Mekka, Ravenna, en tid kring 500 e.Kr. romarrikets och östgoternas huvudstad och flottbas med 8 bevarade världsarv med tidigkristen och tidigbysantinsk konst, dessutom en lågsniff på Venedig & Florens ingår:

Påsken 2011, 15-24/4, erkänt bussbolag,
ToR 8.500:- (luncher ingår inte).

Litteraturlista vid anmälan.

Utgångspunkt är Lidköping i Västergötland. Anmälan före 1 februari 2011: christer.westerdahl@ntnu.no

